

KATEDRA HISTÓRIE

Prof. PaedDr. Martin Pekár, PhD.

Moyzesova 9, 040 01 Košice, Slovenská republika

martin.pekar@upjs.sk

Masarykova univerzita

Filozofická fakulta

Prof. PhDr. Petr Kyloušek, CSc., proděkan

pro vědu a doktorské studium

Váš list značky / zo dňa

MU-AK/91911/2018/733294/FF-14 / 9. 1. 2019

Naša značka

Vybavuje / tel.

Košice

4. 3. 2019

FIL000559/2019
FIL000416/2019 - 105055

Posudok oponenta na habilitačný spis D. Nečasovej: *Nový socialistický člověk : Československo 1948 – 1956*. Brno : Host, 2018. 272 s.

Denisa Nečasová predložila v súlade so zákonom č. 111/1998 Sb. na habilitačné konanie tlačou vydanú monografiu recenzovanú dvoma renomovanými odborníkmi a publikovanú v roku 2018 v nakladateľstve Host. Niet pochyb o tom, že práca má vedecký charakter a vykazuje tiež všetky formálne znaky (rozsah, funkčný odkazový aparát atď.) na to, aby bola predložená na habilitačné konanie. Z hľadiska ďalších parametrov práce konštatujem nasledovné:

Autorka sa vo svojom výskume zaoberala celým radom otázok, ktorých spoločným prienikom bola snaha analyzovať a interpretovať rôzne aspekty konštruovania obrazu nového socialistického človeka komunistickým režimom v Československu v období bezprostredne po jeho nástupe k moci. Téma D. Nečasovej je podľa mojej mienky v česko-slovenskom kontexte inovatívna sama osebe, preto sa autorka musela inšpirovať v dominantnej miere zahraničnými prácami. Autorka sa pri tom nesústredila len na jednoduchý prvoplánový popis úzkej témy, ale svoj výskum pevne konceptuálne zakotvila, vďaka čomu svoju tému bohato kontextualizovala. Posudzovaná publikácia tak prináša nové závery aj z oblasti politických dejín napr. vo vzťahu k charakteru komunistického režimu a modifikácie jeho ideologických východísk v rokoch bezprostredne po uchopení moci, z oblasti sociálnych dejín napr. v otázke vývoja spoločenského postavenia ženy, dotýka sa otázky socialistickej modernity, myšlienkových a kultúrnych transferov atď.

V jadre je monografia prehľadne a logicky rozdelená na štyri vnútorne členené, rozsahom vyvážené kapitoly. Obsahuje tiež úvod, záver, zoznam prameňov a literatúry.

O presné vymedzenie témy sa autorka pokúsila v úvode publikácie. Svoj vlastný výskum si vymedzila presne, s jasnou predstavou o problémoch, ktoré chcela skúmať, a zdrojoch, s ktorými musela pracovať. Vo vzťahu k tomu, ako svoju monografiu nazvala, mi ale vyvstávajú aj otázky. Tému „nový socialistický člověk“ sa pokúsila zúžiť podnadpisom „Československo 1948 – 1956“. Kým časové vymedzenie je z môjho pohľadu legitímne,

hovoríť v podnadpise o Československu je sporné. Autorka sama v úvode konštatuje, že zohľadňuje len teritórium českých krajín (s. 14). Niet pochýb o tom, že jej argumenty, pre ktoré nevenuje pozornosť Slovensku, sú relevantné. Súčasne však platí, že tým vzniká nesúladi medzi názvom a obsahom práce. Podobne autorka redukuje škálu sociálnych skupín, ktorým venuje pozornosť (napr. deti a mládež), či dokonca pramennú bázu (napr. vizuálne pramene, hoci sa k nim nakoniec v samotnom texte neraz produktívne, aj keď viac menej ilustračne vracia). Na pomyslenej váhe tu teda je na jednej strane presné zadefinovanie predmetu výskumu a pramennej bázy, na druhej strane miera, akou na základe tohto výskumu možno sformulované závery zovšeobecňovať, obzvlášť ak autorka programovo vynecháva celú skupinu primárnych prameňov. V tejto súvislosti by ma zaujímalo práve to, ako podľa autorky ovplyvnilo obmedzenie pramennej bázy mieru komplexnosti a objektívnosti jej vlastných záverov.

Autorka v úvode práce adekvátne predstavila metodologické východiská svojho výskumu. Kľúčovou metódou bola diskurzívna analýza, ktorú používa podľa mojej mienky korektné (výber korpusu, kontextualizácia, analýza textov atď.). Škoda, že autorka rezignovala na prácu s vizuálnymi prameňmi, ktoré, ako už bolo spomenuté, vylúčila z korpusu, a ich semiotickú analýzu. Dôvody jej rozhodnutia (s. 18) sú však relevantné. V konečnom dôsledku si myslím, že práve vďaka dobrej metodologickej a metodologickej stránke výskumu a tiež vďaka výbornej orientácii v teoretických konceptoch (viď ďalej) si autorka dobre uvedomila všetky vyššie spomínané limity svojho výskumu a vlastných záverov, pri ich formulovaní ostala veľmi realistická a nemala tendenciu preceňovať ich.

V ďalšej časti knihy autorka vytvára priestor na konceptuálne zakotvenie svojej témy. Venuje pozornosť genéze konceptu nového (socialistického) človeka, odkrýva rôzne aspekty skúmaného problému. Táto časť je pre čitateľa veľmi náročná, prehustená definíciami, citátmi, odkazmi a pod. D. Nečasová v nej ale nespochybniteľným spôsobom preukazuje znalosť problematiky a aktuálneho vedeckého diskurzu o nej, najmä v anglofónnom, čiastočne germanofónnom prostredí. Hoci sú súčasťou tohto vedeckého diskurzu bádatelia rôzneho pôvodu, a autorka ich neraz cituje, rozšíreniu uhla pohľadu by istotne prospela aspoň sonda do súčasného výskumu v prostredí ruskej historiografie, ktorá so skúmanou témou jedinečne súvisí. Nie som špecialista na túto problematiku, ale základné vyhľadávanie v online katalógu Ruskej národnej knižnice mi naznačilo, že práce tohto zamerania sú k dispozícii.

Ako som už naznačil, kapitola o koncepte nového človeka odhalila množstvo aspektov skúmanej témy, vďaka čomu ju autorka dokázala výborne kontextualizovať. Autorka v tejto kapitole uchočila výklad zoširoka, odkazujúc miestami doslova až k Biblii. V záplave mien a prác sa mi v tejto kapitole trochu stráca jej vlastná užšia téma. Privítal by som otvorenejšie „prihlásenie sa“ k tým koncepciám, ktoré jej boli najbližšie a tvorili užšie východisko ďalších kapitol knihy, a to aj na úkor komplexnosti výkladu v teoretickej tejto kapitole. Vzhľadom na obdivuhodný rozsah znalostí, ktoré autorka v kapitole preukázala, by si podľa mňa mohla dovoliť odvážnejšie formulovať vlastné východiská, už menej závislé na preštudovanej literatúre.

Nasledujúce tri kapitoly sa venujú trom v skúmanom období najfrekvencovanejšie prítomným konkrétnym podobám nového socialistického človeka – robotník, nová žena a sovietsky človek. Autorka v týchto kapitolách realizovala analýzu textov z vybraného korpusu. Analýzu urobila presvedčivo a nemám k nej žiadne zásadné vecné pripomienky. Ide o prácu priekopnícku. Je zjavné, že v problematike sa autorka vypracovala na expertnú úroveň s potenciálom ďalšieho prehĺbovania svojho výskumu. Najviac by som v tejto súvislosti

vyzdvihol to, aké množstvo rôznych aspektov skúmanej problematiky autorka odkryla, interpretovala a dala do širších historických súvislostí. Pritom v texte neodbočila od témy. Obdivuhodné je aj množstvo a škála použitých primárnych i sekundárnych zdrojov.

V závere monografie sa autorka sústreďuje predovšetkým na jedinečné zistenia z kapitol, v rámci ktorých robila základný výskum. Menej sa vracia k prepojeniu vlastných záverov s konceptmi, ktoré analyzovala. Konštatuje, ako sa vyvíjal obraz nového človeka po roku 1948, ako s ním manipuloval komunistický režim, čo všetko mal spoločnosti ponúknuť, ako ovplyvnil genderový poriadok súdobej českej spoločnosti, aké paradoxy priniesol a pod. Záver je vecný, smeruje k obsahu jadra. Chýbal mi jeden aspekt, ktorému autorka síce cielene nevenovala väčšiu pozornosť, avšak pre vyváženie inak vecného a neutrálneho záveru by som ho privítal. Myslím, že otázka smerujúca aspoň v náznaku k tomu, ako sa komunistický režim staval k tým občanom krajiny, ktorí si z rôznych dôvodov nechceli osvojiť nový obraz človeka, nemali záujem meniť tradičnú sociálnu štruktúru českej spoločnosti, neoslovovala ich naoktrojovaná sociálna modernita, komunistické svetlé zajtrajšky atď., by celú problematiku postavila v závere do polemickejšieho svetla. Autorka síce vo všeobecnosti svojou témou a kultúrohistorickým prístupom reaguje na prílišný dôraz na politické dejiny, resp. výskum represii komunistického režimu, čo je úplne legitímne, no osobne si myslím, že pri výskume komunistickej totality a tematizovaní jeho „zvodných“ stránok musíme mať vždy v prvom rade na pamäti jeho represívny charakter, aby sme neskĺzali k relativizácii zločinov komunizmu.

Autorka pracovala vedecky i eticky korektne, čo dokazuje kvalita spracovania textu i poznámok pod čiarou. Sú jednoznačné a zrozumiteľné. Jazyková a technická úroveň spracovania textu je na vysokej úrovni. Ide o publikovanú monografiu, ktorá prešla nielen odborným posúdením, ale aj jazykovou a technickou redakciou vo vydavateľstve.

Posudzovanú monografiu považujem za originálne, prepracované a vedecky prínosné dielo, ktoré svedčí nielen o kvalitnom historickom výskume, ale aj veľkom rešpekte autorky ku koncepčnému a teoreticko-metodologickému zakotveniu výskumu. Práca má potenciál stať sa po preklade do niektorého zo svetových jazykov integrálnou súčasťou odbornej diskusie na celoeurópskej úrovni.

Podľa môjho názoru habilitačná práca spĺňa požiadavky štandardne kladené na habilitačné práce v oblasti historických vied. Odporúčam prijatie práce na habilitačné konanie a následne aj udelenie titulu docentky jej autorke, Mgr. Denise Nečasovej, PhD.

Prof. PaedDr. Martin Pekár, PhD.